

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำรัส ว่า “งานช่วยคนพิการนี้ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะว่าผู้พิการ มิได้เป็นผู้ที่อยากพิการ แต่อยากช่วยตนเอง ถ้าเราไม่สามารถช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไรเพื่อชีวิต และมีเศรษฐกิจของครอบครัวจะทำให้เกิดสิ่งที่หนักในครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้น นโยบายที่จะทำก็คือ ช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้ เพื่อที่จะให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาและดูแลเด็กพิการที่มุ่งเน้นโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยยึดหลักการศึกษเพื่อปวงชนที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี รัฐจัดได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ประกอบกับ มาตรา 30 วรรค 3 บัญญัติไว้ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง ถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคลจะกระทำมิได้” นั้นหมายถึงว่าประชาชนคนไทยทุกคนมีสิทธิเสมอกันทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะยากดีมีจน หรือสภาพร่างกายพิการพิการ โดยรัฐต้องจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษาให้ มาตรา 55 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “บุคคลพิการ หรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งรัฐบาลก็ให้นโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ โดยบัญญัติกฎหมายให้บุคคลพิการ มีโอกาสได้รับการศึกษา เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป และต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสมตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 2 สิทธิ และหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และการจัดการศึกษาสำหรับคนที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคล ดังกล่าวนั้นมีสิทธิและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” (The Government Gazette, 2011) การจัดการศึกษาให้กับเด็กพิการ ได้ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในระยะแรกได้จัดตั้งกองการศึกษาพิเศษเมื่อปี พ.ศ. 2495 เพื่อรับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่อยู่ในวัยเรียน โดยยึดหลักการพื้นฐาน ว่า เด็กทุกคนควรเรียนด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคหรือความแตกต่าง ซึ่งอาจจัดโดยการให้เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนพิเศษเฉพาะทาง หรือเข้ารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด หรือเรียนร่วมในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป สำหรับนักเรียนที่มีศักยภาพที่พร้อมในการเรียน

รวมร่วมกับเด็กปกติ และในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หรือแรกพบความพิการให้การศึกษอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีอาชีพ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีหน้าที่กำกับดูแลและจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ และเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา 10 ประเภท โรงเรียนการศึกษาพิเศษที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้พิการ 9 ประเภท และศูนย์การศึกษาพิเศษที่จัดและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อม จัดระบบและส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยครอบครัว และชุมชนด้วยกระบวนการทางการศึกษา

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) แก่เด็กที่มีความบกพร่องทั้ง 9 ประเภท โดยศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ได้จัดทำหลักสูตรการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ ในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านต่างๆ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลและลักษณะความบกพร่อง ตลอดจนกำหนดขั้นตอนในการมารับบริการที่เป็นระบบ ตลอดจนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เพื่อให้เด็กที่มารับบริการได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ไม่เป็นภาระ ช่วยเหลือตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อให้การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ปีการศึกษา 2564 ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้รายงานจึงมีความสนใจที่จะทำการประเมินโครงการดังกล่าว โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST ของ มาเรียม นิลพันธ์ุ (2554) ซึ่งพัฒนามาจากรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของ Stufflebeam (Stufflebeam 1971) ในด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) เพื่อให้ทราบข้อมูลการดำเนินการแต่ละขั้นตอนจุดเด่น จุดด้อย ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการว่ามีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำผลการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปวิเคราะห์หาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการดำเนินการของโครงการให้เหมาะสมกับสภาพในศูนย์การศึกษาพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

2. เพื่อศึกษาผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการถ่ายโอนความรู้ (Transportability) ของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

ขอบเขตของการประเมินโครงการ

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการประเมินโดยมีประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา และระยะเวลาการดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 55 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 50 คน คณะกรรมการสถานศึกษาพื้นฐาน จำนวน 14 คน รวมทั้งหมด 120 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ผู้รายงานได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด CIPPIEST Model ซึ่งพัฒนามาจาก Stufflebeam ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อม (Context) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ด้านกระบวนการ (Process) 4) ด้านผลผลิต (Product) 5) ด้านผลกระทบ (Impact) 6) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) 7) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และ 8) ด้านการถ่ายโอนความรู้ (Transportability)

3. ระยะเวลาการประเมินโครงการ

ปีการศึกษา 2564 (1 พฤษภาคม 2564 ถึง 30 เมษายน 2565)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมินโครงการ หมายถึง การพิจารณา และตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม (Context) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ด้านกระบวนการ (Process) 4) ด้านผลผลิต (Product) 5) ด้านผลกระทบ (Impact) 6) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) 7) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) และ 8) ด้านการถ่ายโอนความรู้ (Transportability) มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อม (Context) หมายถึง การประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับสภาพปัจจุบัน

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง การพิจารณา และตรวจสอบความพร้อมหรือความเหมาะสมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารโครงการ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์

3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process) หมายถึง การพิจารณา และตรวจสอบระดับปฏิบัติของโครงการตามระบบวงจรควบคุมคุณภาพ (PDCA) ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านปฏิบัติตามแผน ด้านตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินโครงการให้ดีขึ้น

3.1 การวางแผน (Plan) หมายถึง การเตรียมการด้านปัจจัยก่อนการดำเนินโครงการ

3.2 การปฏิบัติตามแผน (Do) หมายถึง การดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้รวมทั้งการประสานงานและทรัพยากรต่าง ๆ

3.3 การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การรวบรวมข้อมูล ปัญหาอุปสรรค และประเมิน ผลการดำเนินโครงการ และรายงานผลการประเมินโครงการ

3.4 การปรับปรุงแก้ไข (Act) หมายถึง การนำข้อมูลจากผลการประเมินโครงการมาพัฒนาระบบ หรือกระบวนการทำงาน

4. การประเมินด้านผลผลิต (Product) หมายถึง การประเมินผลเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ว่ามีความสอดคล้องมากน้อยเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

5. การประเมินด้านผลกระทบ (Impact) หมายถึง การประเมินว่าสิ่งที่ผู้รับผลประโยชน์ได้รับนั้น เกินไปกว่าเป้าหมายความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ความจำเป็นนั้นคืออะไรบ้าง

6. การประเมินด้านประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง การประเมินว่าโครงการบรรลุ หรือตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นของกลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ได้อย่างครอบคลุมหรือไม่

7. การประเมินด้านความยั่งยืน (Sustainability) หมายถึง การประเมินว่าแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนคืออะไร

8. การประเมินด้านการถ่ายโอนความรู้ (Transportability) หมายถึง การประเมินว่า มีการนำโครงการหรือสิ่งแทรกแซงที่ประสบผลไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่น ๆ หรือไม่

ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึก หรือความประทับใจ ความชื่นชมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพิการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ซึ่งประเมินได้จากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ โดยประเมินค่าเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง รองผู้อำนวยการ ครู พนักงานราชการ ครูสอนคูขนานออทิสติก ครูสอนเด็กเจ็บป่วยในโรงพยาบาล พี่เลี้ยงเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2547 มีหน้าที่ร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ และพระภิกษุ

ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง บิดา มารดา หรือผู้อื่นใดที่มีหน้าที่ในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนในความปกครองของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

นักเรียน หมายถึง บุคคลที่กำลังได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมิน

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานและสารสนเทศด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดนโยบายและปรับปรุงโครงการให้มีความเหมาะสมต่อไป

2. ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปกำหนดนโยบายแนวปฏิบัติการนิเทศ กำกับ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ